

6. CONCEPTUL DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ ȘI INDUSTRIALĂ

- **Proprietatea intelectuală**
- **Scurt istoric asupra proprietății industriale**

6.1. PROPRIETATEA INTELECTUALĂ

Proprietatea intelectuală cuprinde în mare parte, drepturile legale care rezultă din activitatea intelectuală în domeniile industrial, științific, literar și artistic. În general, legile referitoare la proprietatea intelectuală au scopul să asigure creatorilor și celorlalți producători de bunuri și servicii intelectuale, pe termene limitate, drepturile de a controla modul cum sunt folosite produsele lor. Toate țările au legi care protejează Proprietatea Intelectuală în două direcții principale:

- prima este să statueze expres drepturile morale și economice ale creatorilor pentru creațiile lor și drepturile de acces ale publicului la aceste creații;
- a doua să promoveze, ca act deliberat al politicii guvernamentale, creativitatea și aplicarea rezultatelor acesteia prin diseminare și să încurajeze un comerț leal (corect), care să contribuie la dezvoltarea economică și socială.

Tradițional, proprietatea intelectuală cuprinde două ramuri:

- proprietatea industrială – „*industrial property*” (IP);
- dreptul de autor – „*copyright*” (©).

Convenția pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale, semnată la Stockholm la 14 iulie 1967 prevede la art. 2 (VIII) că proprietatea intelectuală include drepturile referitoare la:

- operele literare, artistice și științifice;
- interpretările artiștilor interpreți și execuțiile artiștilor executanți, fonogramele și emisiunile de radiodifuziune;
- invențiile din toate domeniile activității umane;
- descoperirile științifice;
- desenele și modelele industriale;
- mărcile de fabrică, de comerț și de serviciu, precum și numele comerciale și denumirile comerciale;
- protecția împotriva concurenței neloiale, și toate celelalte drepturi aferente activității intelectuale în domeniile industrial, științific, literar și artistic.

Domeniile menționate în clasificarea de mai sus la primul punct aparțin *dreptului de autor*. Cele de la al doilea punct se numesc de obicei *drepturi conexe* și sunt înrudite cu dreptul de autor.

Obiectele proprietății industriale, așa cum sunt prezentate în *Convenția de la Paris* (art. 1.2.), pot fi clasificate în trei grupe, astfel:

- creații ale spiritului uman, cum ar fi: *invențiile și desenele și modelele industriale*;
- anumite indicații folosite în comerț, cum ar fi *mărcile* (de fabrică, de comerț și de serviciu), *indicațiile de proveniență pentru produse și numele comerciale*;
- *concurența neloială*.

În consecință, în sensul *Convenției de la Paris*, protecția proprietății industriale are ca obiect brevetele de invenție, modelele de utilitate, desenele și modelele industriale, mărcile de fabrică, de comerț și de serviciu, numele comercial, indicațiile de proveniență și denumirile de origine, precum și reprimarea concurenței neloiale.

Invenția este o soluție nouă a unei probleme specifice în domeniul tehnologic, care se poate referi la un produs sau la un procedeu. Invențiile sunt protejate prin legi, de o administrație națională, pe un anumit termen (15 – 20 ani) prin acordarea unui titlu numit **brevet**. Administrația națională este denumită de regulă Oficiul de brevete; în cazul României *Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci* (OSIM).

Brevetul de invenție protejează creația, care este rezultatul unei activități inventive. Condițiile de fond ale invenției, specificate de legea 64/1991 sunt:

- să fie nouă,
- să rezulte dintr-o activitate inventivă,
- să fie susceptibilă de aplicare industrială.

Prin brevet de invenție este protejată creația care este rezultatul unei activități inventive, este nouă prin raportare la stadiul tehnicii mondiale și este susceptibilă de a fi aplicată industrial. Creațiile nebrevetabile ca invenții sunt în special legate de imposibilitatea brevetării unei invenții contrare ordinii publice și bunelor moravuri. **Nu sunt brevetabile** potrivit art. 13 din legea 64/1991:

- ideile,
- descoperirile,
- teoriile științifice,
- metodele matematice,
- programele de calculator în sine,
- soluțiile cu caracter economic sau de organizare,

- diagramele,
- metodele de învățământ și instruire,
- regulile de joc,
- sistemele urbanistice,
- planurile și metodele de sistematizare,
- fenomenele fizice în sine,
- rețetele culinare,
- realizările cu caracter estetic.

După obiect invențiile se clasifică astfel:

- produse (bunuri materiale),
- mașini, aparate, scule, jucării etc.,
- substanțe chimice sau biologice,
- amestecuri (fizice sau fizico-chimice),
- microorganisme,
- procedee sau metode (succesiuni logice de operații – etapizate),
- aplicații de mijloace noi (aplicarea unei metode cunoscute într-o ramură în care nu a mai fost utilizată),
- combinații de mijloace cunoscute.

O invenție de produs, procedeu sau metodă este brevetabilă, dacă este nouă, rezultă dintr-o activitate inventivă și este susceptibilă de aplicare industrială. Condiția noutății este îndeplinită în cazul în care soluția propusă nu este cunoscută în stadiul tehnicii. *Noutatea pe plan național oferă invenției cel mult statutul de inovație.* Stadiul tehnicii se apreciază la nivel global. Stadiul tehnicii reprezintă suma cunoștințelor făcute publice anterior, de orice persoană, în orice loc, iar tehnica mondială reprezintă totalitatea regulilor, metodelor, procedeelelor cunoscute și utilizate, pentru a obține un anumit rezultat. Pot fi opuse noutății unei invenții efectele anteriorității – materialele documentare ca: broșurile, revistele, prospectele, referatele, comunicări etc. Divulgarea constitutivă de anterioritate trebuie să poată fi identificată exact în timp și trebuie ca pe baza acesteia să poată fi reprodusă invenția în totalitatea sa. Momentul examinării condiției noutății se face la momentul înregistrării cererii și nu la momentul constituirii depozitului reglementar. Condiția caracterului industrial sau al aplicabilității industriale are în vedere obiectul, aplicația și rezultatul invenției. Invenția este recunoscută când rezultatul ei se situează în sfera industriei, a utilului și nu a esteticului. Condiția este îndeplinită și atunci când posibilitatea aplicării se situează în viitor și nu implică, în mod necesar, producerea de rezultate economice.

Descrierea invenției trebuie să fie expusă în termeni suficient de clari, complet și corect din punct de vedere tehnic și științific, astfel încât o persoană din domeniu să o

poată reproduce fără să desfășoare o activitate inventivă. Descrierea invenției în domeniul tehnic, trebuie să conțină:

- 1) Titlul invenției;
- 2) Domeniul tehnic;
- 3) Prezentarea stadiului anterior al tehnicii cunoscut de către solicitant – și documentele care stau la baza acestuia;
- 4) Expunerea invenției;
- 5) Prezentarea pe scurt al desenelor (dacă există);
- 6) Prezentarea detaliată a obiectului invenției (scop, executare, utilizare, funcționare etc.);
- 7) Modul în care poate fi utilizată industrial.

Prin brevetul de invenție este conferit titularului dreptul exclusiv de exploatare a invenției, acesta fiind un drept cu conținut patrimonial. Aceste drepturi aparțin titularului de brevet. Brevetul nu face decât să consolideze drepturile patrimoniale și morale obținute de către inventator în momentul descoperirii invenției. Drepturile care se nasc din conceperea invenției sunt drepturi cu conținut complex, iar acestea pot să aparțină:

- inventatorului,
- titularului de brevet,
- unității care este titulară de brevet de invenție.

Brevetul de invenție poate fi exploatat de către:

- Titularul brevetului prin propria întreprindere sau prin crearea propriei afaceri în legătură cu fabricarea și punerea pe piață a produsului brevetat.
- Terți prin transmiterea drepturilor rezultate din brevetul de invenție: fie prin cesionarea brevetului, fie prin acordarea de licențe. De menționat că licențele reprezintă cel mai important mod de realizare a transferului de tehnologie.

Licențierea este reglementată prin Legea 64/1991 articolele 49 – 52 permițând:

- fabricarea și punerea pe piață a produsului rezultat dintr-o invenție de către o întreprindere, alta decât titularul brevetului, contra unor redevențe (taxe de licențiere) stipulate în cadrul contractului de licență.
- valorificarea rezultatelor obținute din cercetare prin transformare în produse tangibile puse pe piață – dobândire venituri pentru finanțarea altor cercetări – creare de întreprinderi spin-of.

Licențele pot fi:

- Exclusive dacă:
 - licențiatorul se obligă să nu mai transmită drepturile cu privire la exploatarea invenției și altor persoane;

- licențiatorul își conservă dreptul de exploatare a invenției dacă nu se prevede altfel.
- Neexclusive atunci când:
 - licențiatorul își rezervă posibilitatea de a acorda dreptul la exploatarea invenției și altor persoane – ubicuitatea – atribuirea invenției.

De menționat că licențiatul poate acorda sublicețe numai cu consimțământul licențiatorului. Dacă brevetul a făcut obiectul unui contract de licență, renunțarea este posibilă numai cu acordul beneficiarului licenței.

Brevetul conferă un drept de protecție inventatorului sau patronului său (dacă inventatorul este un salariat care a realizat invenția în cadrul funcției sale) sau unui terț dacă, inventatorul sau patronul a cedat dreptul. Protecția invenției este valabilă pe teritoriul țării în care oficiul de brevete a eliberat brevetul dar nu se extinde în străinătate. Protecția constă în esență în aceea că exploatarea invenției fără *autorizarea* sau *licențierea* de către titularul brevetului constituie un act ilegal sancționat de lege. În principiu se pot obține brevete în peste 150 de țări. Potrivit unor convenții regionale se poate obține protecția unei invenții printr-un *brevet regional*, care are efecte în mai multe state, ca de exemplu, *brevetul european*.

Modele de utilitate reprezintă anumite invenții - *invenții mici* – care pot fi înregistrate în unele state ca atare.

Desenele și modelele industriale reprezintă aspectul ornamental sau estetic al unor obiecte utile, reproductibile industrial. Aspectul ornamental poate consta în forma și/sau în compoziția și/sau în culoarea obiectului. Aspectul, ornamental sau estetic, trebuie să fie sensibil vederii. Desenele și modelele sunt protejate pentru un anumit termen prin legi, dacă ele sunt originale sau noi, după legile unor țări, și care sunt înregistrate printr-o cerere la o administrație națională. Conform *Aranjamentului de la Haga* pe baza unui depozit internațional al desenului, respectiv al modelului industrial, se poate obține o protecție în statele membre, fără a solicita înregistrarea în fiecare din acestea. Depunerea cererii se face la Biroul Internațional al *Organisation Mondiale de la Propriété Intellectuelle* (OMPI) cu sediul la Geneva.

Mărcile de fabrică sau de comerț sunt diverse semne, puse pe piață, utilizate pentru produse sau în relațiile cu aceste produse. O marcă de serviciu este un semn utilizat pentru efectuarea unui serviciu (de exemplu: companii aeriene și de turism, hoteluri etc.). Semnul constitutiv al mărcii poate fi unul sau mai multe cuvinte, litere, cifre, imagini sau desene distinctive. Marca dă consumatorului încredere în produsele procurate sau în serviciile folosite, permite fabricantului să identifice produsele fabricate de el, iar autorităților care se ocupă cu controlul calității produselor și serviciilor să cunoască originea lor (fabricantul, distribuitorul). Marca permite ca fiecare persoană interesată să distingă produsele sau serviciile unei anumite organizații de produsele și serviciile, de același fel, ale altei firme. În multe state, mărcile sunt protejate pe baza unei înregistrări la administrația națională de protecție industrială. În alte state, mărcile sunt protejate dacă sunt utilizate, fără a avea o înregistrare formală,

dar această protecție este mai limitată față de aceea a mărcilor înregistrate. Înregistrarea inițială este acordată pentru o durată de 7 – 10 ani, după care se poate reînnoi periodic, astfel că validitatea mărcii poate fi nelimitată. Protecția unei mărci constă în acea că utilizarea sa nu este permisă fără autorizarea titularului. Încălcarea unei mărci prin acte de contrafacere este supusă sancțiunilor legilor de protecție industrială aflate în vigoare.

În virtutea *Aranjamentului de la Madrid cu privire la înregistrarea internațională a mărcilor*, se poate obține înregistrarea mărcii în statele membre prin depunerea unei cereri la Biroul Internațional al OMPI, validarea acestei înregistrări fiind făcută în fiecare din țările membre în funcție de legislația națională.

6.2. SCURT ISTORIC ASUPRA PROPRIETĂȚII INDUSTRIALE

6.2.1 Brevetele de invenție

În decursul istoriei se constată existența a trei perioade importante în ceea ce privește protecția invențiilor prin brevete:

- *Perioada privilegiilor* cuprinsă între secolele al XV-lea și al XVIII-lea, în care suveranul acorda monopolul, acolo unde credea de cuviință, după criteriul de utilitate. Uneori favoritismul juca un rol important în acordarea monopolului.
- *Perioada brevetelor naționale* (1790-1883) în care inventatorul avea dreptul să ceară un brevet, a cărui acordare depindea exclusiv de factori obiectivi. În această perioadă nu se putea asigura protecția invențiilor în străinătate.
- *Perioada internaționalizării brevetelor de invenție* a început în 1883, odată cu încheierea Convenției de la Paris, care este continuată și în prezent. Cadrul de protecție a invențiilor în afara țării de origine s-a dezvoltat în paralel cu comerțul internațional, la aceasta contribuind convențiile internaționale sau regionale.

Privilegiile au fost instrumente prin care suveranul putea oferi un drept special unui individ. Aceste privilegii vizau categorii de drepturi foarte diferite pentru beneficiari, în special eliberarea de sub regulile breslei, scutirea de taxe, acordarea de pământ, acordarea de împrumuturi fără dobândă, acordarea cetățeniei sau chiar a unor titluri nobiliare. Motivele pentru care se acordau aceste drepturi erau și ele foarte variate. Privilegiile acordate pentru lucrările legate de exploatarea miniere sunt considerate predecesoarele privilegiilor industriale. Primele privilegii acordate pentru descoperirile tehnice nu făceau distincția între inventator în sensul modern al cuvântului și persoana care doar introducea în țară o descoperire făcută în străinătate. Interesul monarhului era ca inovația să înlocuiască importurile cu o nouă ramură a industriei autohtone.

Republica Venețiană a fost prima care a adoptat o lege ce reglementează această formă de privilegiu, și anume “*Parte Veneziana*” din 1474. Această lege stabilea la acea vreme principiile care stau la baza brevetelor de invenție din zilele noastre: importanța invențiilor pentru stat, drepturile exclusive ale primului inventator pentru o perioadă limitată de timp, sancționarea încălcării acestor drepturi.

În Anglia, înființarea de noi ramuri industriale a început să capete amploare în secolul al XII-lea. Astfel, în secolul al XIV-lea, Coroana acorda privilegii speciale pentru protejarea indivizilor care înființau noi ramuri industriale ce se bazau pe importul de tehnici. Protecția a luat forma acordării celui care introducea o nouă tehnologie a dreptului unic de a o folosi pe o perioadă suficient de lungă pentru a o implementa și pentru a-i instrui pe alții să o folosească. Acest drept unic îl proteja pe cel ce introducea o nouă tehnologie, aducându-i drept recompensă unele avantaje pentru dotarea statului cu o nouă ramură industrială. Asemenea drepturi temporare erau deseori acordate în Anglia prin scrisori deschise, „*Letters Patent*”, care reprezentau, de fapt, o avizare oficială a publicului cu privire la drepturile acordate. Deși, inițial sistemul a fost conceput pentru încurajarea noilor industrii, cu timpul s-a abuzat de sistemul acordării acestor drepturi în sensul măririi veniturilor regale. În anul 1628 a fost adoptată *Legea Monopolurilor* care prevedea că toate monopolurile, dispozițiile și acordarea de drepturi sunt neavenite, cu excepția “*oricărei acordări de privilegii de cel mult 14 ani ce se vor da de acum înainte, primilor și realilor inventatori pentru unica folosire sau producere în regat a produselor noi.*”

În Franța, neîncrederea, exprimată prin piedicile puse în calea libertății producției și a comerțului, ca și rezultatele slabe obținute, în general, de deținătorii “*scrisorilor deschise*”, l-au determinat pe monarh să ia decizia ca beneficiarii privilegiilor să-și piardă toate drepturile dacă nu-și pun invenția în practică în termen de un an (*Proclamația din 1762*) și să respingă un mare număr de cereri de privilegii.

Brevetele naționale apar aproape în același timp, în Statele Unite (1790) și în Franța (1791). Astfel s-au adoptat legi privind brevetele de invenții ce se bazau pe ideea acordării lor tuturor inventatorilor, dacă erau întrunite anumite condiții obiective. Articolul 1 al legii franceze din 7 ianuarie 1791 era foarte precis și clar definit: “*orice descoperire sau invenție nouă, în toate domeniile industriale, este proprietatea autorului ei; în consecință, legea îi garantează autorului întreaga și totala posesiune asupra invenției sale, în condițiile și pentru durata prevăzute de lege*”. Noul sistem s-a extins la începutul secolului al XIX-lea mai ales ca urmare a aplicării legii franceze în țările cucerite de Napoleon. Aceste monarhii, atât cele menținute cât și cele restaurate după 1815, au continuat principiul privilegiilor dar, în practică, dreptul la brevete era recunoscut peste tot. Cum revoluția industrială s-a extins și în țările mai îndepărtate, numărul brevetelor de invenție a cunoscut o reală explozie: între 1815 și 1820. Statele Unite, Franța și Marea Britanie erau singurele țări în care s-au acordat mai mult de 100 de brevete pe an. Între 1850 și 1854, în fiecare dintre aceste țări s-au acordat peste 1000, iar în alte țări, câteva sute. În paralel cu această dezvoltare cantitativă, au apărut și

îmbunătățiri calitative. Simplii importatori de tehnică au încetat să fie tratați la fel ca inventatorii, iar acest concept nou a fost dezvoltat și dus în unele cazuri la simplificarea formalităților. Pretutindeni predomina sistemul acordării brevetelor de invenție în urma depunerii unei cereri, fără examinare, cu excepția Statelor Unite, unde examinarea s-a introdus în 1836. Deși, în general, străinii puteau să obțină brevete în alte țări, situația ca o invenție să fie brevetată în mai multe țări a rămas destul de rară, pe de o parte datorită faptului că o asemenea necesitate nu apăruse încă, iar pe de altă parte datorită complexității procedurilor care făceau protecția multiplă foarte complicată și de o eficacitate îndoielnică. Cu toate acestea, existența brevetelor a fost resimțită ca o piedică pentru comerțul internațional. Datorită succesului comerțului liber, al cărui exemplu îl dăduse Anglia, sistemul brevetelor părea că va fi abandonat odată cu renunțarea la barierele vamale. Totuși, inventatorii și asociații acestora, industriașii din cele mai dezvoltate țări din punct de vedere tehnic, au reacționat și au lansat ideea protecției internaționale a invențiilor. În cadrul Expoziției Universale de la Viena din 1873, *Congresul pentru brevetele de invenție* a avansat diverse idei cu privire la acest subiect. În același timp, criza economică a dus la retragerea încrederii în eficiența comerțului liber și orice tentativă de abolire a brevetelor a fost respinsă. În cadrul Expoziției Universale de la Paris din 1878, a avut loc un congres internațional care a început să schițeze o soluție pentru protecția internațională a proprietății industriale. Evoluțiile ulterioare din 1880 și o conferință diplomatică au condus, în final, la semnarea, la 20 martie 1883 a *Convenției de la Paris pentru înființarea Uniunii pentru Protecția Proprietății Industriale*.

Internaționalizarea brevetelor de invenție a început odată cu semnarea *Convenției de la Paris* din 1883, prin acceptarea internaționalizării proprietății industriale și, în special, a sistemului de brevetare. Uniunea de la Paris a stabilit cadrul în care s-a realizat progresul ulterior, prin revizuirea periodică a *Convenției*, transmițându-se mai ușor și mai eficient protecția invențiilor provenite dintr-o țară membră a Uniunii în alte țări membre. Convenția de la Paris a prevăzut posibilitatea ca statele membre să încheie "*aranjamente speciale*" între ele cu privire la proprietatea industrială. Astfel, în cadrul Conferinței diplomatice de la Stockholm din 1967, s-a încheiat acordul pentru înființarea *Organizației Mondiale a Proprietății Industriale* (OMPI) – *World Intellectual Property Organization* (WIPO), cu sediul la Geneva, care a devenit o agenție specializată a Organizației Națiunilor Unite, fiind prevăzute domeniile pentru *proprietate industrială și drept de autor* cu structuri permanente. Această posibilitate a fost folosită pe larg, mai ales pentru încheierea în 1970 a *Tratatului de Cooperare în domeniul Brevetelor – Patent Cooperation Treaty* (PCT) administrat de WIPO și în 1973 a *Convenției Brevetului European*, administrată de *Oficiul European de Brevete* (OEB) – *European Patent Organization* (EPO). Aceste acorduri speciale fac posibilă obținerea unor progrese importante în domeniul protecției invențiilor.

6.2.2 Mărcile de fabrică sau de comerț

Mărcile de fabrică sau de comerț nu reprezintă o creație a timpurilor noastre, deși omniprezența lor actuală este de dată recentă. Mărcile au fost aplicate încă din antichitate. Acestea erau fie litere, fie alte semne simbolice aplicate pe produse pentru a putea identifica producătorul. Mărcile de fabrică sau de comerț au continuat să joace un rol important de-a lungul istoriei, inclusiv în evul mediu și în secolele ce au urmat. Evident că aceste mărci nu exercitau funcția pe care o îndeplinesc în prezent, deși nu erau încă desemnate prin aceste noțiuni, care a apărut abia în secolul al XIX-lea,

Mărcile erau foarte importante în mărirea producției de bunuri destinate exportului. Astfel, produsele metalice fabricate în Anglia, cu mult înainte de epoca industrială, și producția de oțel, arme, instrumente de tăiere ș.a., purtau semnele tradiționale ale producătorilor englezi. Acest lucru era valabil și pentru obiectele din metale prețioase. Din momentul în care viața în mediul urban a început să se reorganizeze, breslele au constituit principala formă de producție meșteșugărească, bazată pe comerț, conduse de meșteșugarul șef. Condițiile de producție erau verificate de inspectorii breslelor. Se foloseau diferite mărci: cea a breslei, cea a meșteșugarului șef și uneori marca unei calfe sau o marcă locală. Aceste mărci puteau fi sigilii aplicate pe bucăți de material sau marcaje pe obiecte din metale prețioase. Scopul utilizării lor era verificarea respectării organizării profesionale, atât în ceea ce privește regulile de producție, cât și distribuirea sarcinilor între diferitele meșteșuguri. Aceste mărci, care urmăreau să-l facă pe meșteșugar să se simtă responsabil, erau mai degrabă obligatorii și se pare că nu jucau un rol deosebit în atragerea cumpărătorilor.

Folosirea unei mărci aparținând altei persoane era interzisă. Asprimea pedepselor aplicate în secolul al XVI-lea pentru fals arătau că încălcarea legilor s-a înmulțit odată cu declinul breslelor. Exemple în acest sens ar fi edictul (actul imperativ cu caracter de lege) lui Carol al V-lea din 1544, care a dictat excluderea din comerț și tăierea mâinii drepte, respectiv edictul regal din Franța din 1564, care a impus pedeapsa cu moartea pentru contrafacerea mărcilor pe obiectele de aur. În secolele ce au urmat, sistemul breslelor era deja în declin, pierzând teren în favoarea meseriilor nereglementate și a comerțului internațional. Astfel, breslele au fost abolite în Franța, prin legea din 17 martie 1791, iar privilegiile breslelor britanice au dispărut în 1835. În aceste condiții, odată cu dispariția regulilor breslelor în secolul al XVIII-lea, începând cu revoluția industrială, cu apariția pe scară largă a fabricilor și întreprinderilor tipurile vechi de mărci au fost înlocuite de tipurile moderne de mărci de fabrică sau de comerț.

Mărcile de fabrică și de comerț au început să joace un rol important odată cu industrializarea, moment în care au devenit un factor cheie în lumea modernă a comerțului internațional și a economiei de piață. Industrializarea și dezvoltarea sistemului de piață au permis producătorilor și comercianților concurenți să ofere consumatorilor o varietate de produse din aceeași categorie. Consumatorilor trebuie să li se ofere îndrumarea care le va permite să aibă în vedere alternative și să aleagă între

bunurile concurente. Prin urmare, bunurile trebuie denumite. Aceasta denumire a bunurilor pe piață s-a făcut cu marca de fabrică și de comerț. Mărcile de fabrică sau de comerț au început să capete în cursul secolului al XIX-lea funcția pe care o au și în prezent. Începuturile producției de masă, apariția unui sistem mai complex de distribuire a mărfurilor de la producător spre consumator, precum și intensificarea comerțului au atras necesitatea unei identificări universal valabile a produselor.

Odată cu intensificarea utilizării mărcilor de fabrică sau de comerț, a crescut și numărul imitațiilor. De obicei, utilizatorii de drept ai mărcilor nu dispuneau de mijloace pentru a-i opri pe cei ce le imitau mărcile. Marcarea bunurilor nu aducea recunoașterea juridică a vreunui drept, iar legile generale nu le permiteau urmărirea contrafacerii ca act de înșelăciune. De obicei, în acea perioadă, moralitatea comercială nu considera aceste acte ca incorecte. Cu timpul, tribunalele au dat soluții, iar legiuitorii au acționat astfel încât să împiedice încălcarea drepturilor aferente mărcilor de fabrică sau de comerț.

Una dintre primele țări ce a adoptat o lege cuprinzătoare a fost Franța, a cărei lege din 1857 a rămas în vigoare peste 100 de ani. Multe țări europene, cum ar fi Germania sau Italia, își căutau încă unitatea națională. Astfel, în Germania asigurarea protecției pentru mărcile de fabrică sau de comerț înregistrate s-a produs în 1874 printr-o ordonanță prusacă. O lege cuprinzătoare a Germaniei în acest domeniu a apărut în 1896. Evoluțiile țărilor învecinate au fost foarte asemănătoare.

Legile privind mărcile de fabrică sau de comerț din secolul al XIX-lea aveau la bază, ca elemente esențiale, utilizarea sau înregistrarea care dădea naștere la drepturi asupra mărcii și, respectiv, recunoașterea exploatării mărcilor prin licențe sau cesiuni.

Evoluțiile legilor naționale ale mărcilor de fabrică sau de comerț au fost în mare măsură influențate de evoluțiile internaționale. Astfel două reglementări au contribuit substanțial la internaționalizarea reglementărilor din domeniul proprietății industriale, la nivelul la care se află acum. Acestea au fost *Convenția de la Paris* pentru protecția proprietății industriale și în consecință a mărcilor de fabrică sau de comerț, care a fost completată cu *Acordul de la Madrid* pentru înregistrarea internațională a mărcilor, semnat în 1891.

Convențiile internaționale înglobează punctul de vedere comun al comunității internaționale cu privire la legea proprietății industriale, iar standardele impuse de aceste convenții au fost transpuse în legislațiile naționale la fiecare revizuire a acestora.

6.2.3. Scurt istoric privind creațiile tehnice din Țările Române

Termenul de “*invenție*” sau “*invențiune*” a apărut în limba română mai târziu. În actele oficiale și în publicațiile vremii pentru noile mijloace tehnice sau noile procedee de fabricație se foloseau termenii: *nouă aflare*, *nouă născocire*, *nouă iscodire*, *nouă închipuire* sau *nou meșteșug*.

În Țările Române, tehnica folosită, în secolele al XIV-lea și al XV-lea, era în general, asemănătoare cu cea din restul Europei. Pentru muncile câmpului se întrebuintau plugul, sapa, hârlețul, coasa, secera etc. Mijloacele tehnice ale epocii se completau cu: mori de măcinat acționate hidraulic care înlocuiau tot mai mult râșnițele manuale, teascurile pentru must, morile de tăbăcit, pivele, vârtoapele, torcătoriale de lână, războaiele orizontale, cuptoare pentru minereuri de fier sau cupru, cu foale acționate hidraulic; prelucrarea metalelor se făcea prin turnare. Această tehnică a rămas secole în șir aproape aceeași.

În Transilvania, primele bresle se organizează în secolul al XIV-lea la Sibiu, Sighișoara, Sebeș și Orăștie. Documentele amintesc și de breslele existente la Bistrița, Cluj, Timișoara și Oradea. Organizarea meșteșugurilor în bresle datează în Țara Românească și Moldova din secolul al XVII-lea, când apar primele manufacturi, iar numărul meșteșugurilor se afla în creștere. Instalațiile tehnice acționate de apele curgătoare se înmulțesc de-a lungul secolului al XVIII-lea, în special: *morile de apă*, pentru măcinatul boabelor; *uleinițele*, pentru obținerea uleiului; *pivele* pentru îndesarea postavului; *dârstele*, folosite la îngroșarea țesăturii; *vâltorile* (numite *șteze* în Moldova) folosite la spălarea țesăturilor pentru a le face mai păroase; *fierăstraiile* sau *joagărele* ș.a.

Meșteșugurile orășenești ocupă ponderea principală, producând bunuri alimentare, articole de îmbrăcăminte, de încălțăminte și de uz casnic. Organizarea în bresle se consolidează tot mai mult, iar actele eliberate de domnie cuprind reguli detaliate de organizare a acestora. Numărul manufacturilor crește în cele trei țări române, în special în Transilvania. Mijloacele tehnice și procedeele de fabricație se înmulțesc, se schimbă și se perfecționează de la o etapă la alta. Geniul creator al românilor s-a manifestat cu putere din timpuri îndepărtate la crearea și perfecționarea continuă a pivelor, dârstelor, ștezelor, morilor și uleinițelor, precum și a unor meșteșuguri, cum sunt olăritul, prepararea păcurii ori a “*cerii de pământ*”.

Este demn de amintit pivele de la Olosig, despre care un document din anul 1342 atestă că au fost construite “*după un meșteșug nou*” sau piua de la Cisnădie, construită “*într-un chip cu totul nou*” Alte documente semnaleză perfecționarea mecanismelor pivelor de pe valea Jaleșului, față de cele din alte regiuni ale țării, pe care “*țărani născocitori*” din Gorj văzându-le, le-au perfecționat și aplicat. Demn de semnalat este perfecționarea oleinițelor din Transilvania prin renunțarea la mecanismul “*prin izbire cu berbeci*” folosit la pivele de țesături, adaptându-se sistemul prin presare treptată, cu mecanism prin înșurubare, denumit “*cu șorof*”.

Din descrierea mecanismelor pivelor în documente și din examinarea unor exemplare existente, rezultă că în construcția roților care pun în mișcare pivele, se constată numeroase elemente originale și diversitate de soluții tehnice.

O creație de prestigiu din secolul al XIV-lea, este vagonetul cu roți de lemn, cel mai vechi vehicul, mergând pe șine tot de lemn, prevăzute cu schimbător de cale de tipul “*ac și inimă*”, imaginat și construit de minerii de la minele din Brad. Originalul este expus din 1930 la Muzeul Comunicațiilor din Berlin, machete ale acestuia aflându-se la Muzeul Căilor Ferate și la Muzeul Tehnic “prof. ing. Dimitrie Leonida” din București. Însă dintre inovațiile trecutului, poate că nici una nu a atins nivelul creator, ingeniozitatea și spiritul practic al “*roții cu făcaie*”, de la morile de apă, denumite pe bună dreptate precursore ale turbinelor Pelton, datorită formei de căuș a paletelor. De menționat și realizarea, în 1798, de meșterul Munteanu Urs, a unei mașini de spălat minereul, care a fost pusă în funcțiune și care necesita mai puțină mână de lucru.

6.2.4. Evoluția istorică a protecției creațiilor tehnice în România

Documentele atestă că istoria protecției creației tehnice pe teritoriul României, în forme incipiente și imperfecte, începe cu secole în urmă, ca o necesitate obiectivă a meșteșugarilor și breslelor pentru a-și asigura folosirea meșteșugului, în paralel cu alții sau exclusiv.

Începutul secolului al XIV-lea marchează o dezvoltare a meșteșugarilor și tehnicilor. Odată cu acestea, apar primele acte prin care domnitorul sau biserica confereau breslelor dreptul de a exploata un meșteșug. Într-o măsură mai mică, ca o excepție de la dreptul breslelor, dreptul de exploatare putea fi acordat și persoanelor fizice, pentru serviciile aduse domnitorului sau bisericii.

Aceste drepturi, cunoscute în actele domnești, sub denumirea de “*danie*”, “*miluire*” sau “*întărire*”, constituie începuturile protecției creațiilor tehnice pe teritoriul României și o formă imperfectă a sistemului de protecție prin “*privilegi*”. Caracterul imperfect al “*daniilor*” acordate pentru exploatarea unui meșteșug sau unei tehnici rezultă în primul rând din absența prerogativei de a interzice terților exercitarea meșteșugului sau tehnicii ce aparțin unei anumite bresle. Chiar dacă uneori “*dania*” acordată breslelor conținea și interdicția terților, această interdicție se referea la comerțul cu produse și nu la interdicția de a exercita meșteșugul respectiv. Un exemplu în acest sens este plângerea adresată lui Matei Corvin, în 1489, de către breasla fierarilor din Bistrița, în care se cerea să se interzică vânzarea produselor de fierărie pe teritoriul lor. Câțiva ani mai târziu, în 1492, breasla fierarilor din Bistrița cerea regelui Vladislav să ia măsuri ca pe viitor fierarii bistrițeni să nu mai fie împiedicați să-și vândă produsele în târgurile de la Reghin și Buza. Se întâlnesc însă în acte de acordarea “*daniilor*”, elemente incipiente ale unor drepturi exclusive. Astfel, în anul 1548, breasla

fierarilor din Cluj se adresa sfatului orășenesc și cerea “*ca nici un om din afara breslei să nu poată face obiecte de fierărie*”. Breasla turnătorilor în cositor din Brașov obținea, de asemenea, în 1580 de la obștea sașilor, dreptul să interzică turnătorilor în cositor care nu făceau parte din breaslă să importe din Germania produse ale acestui meșteșug și să le vândă în oraș, sub pedeapsa confiscării mărfii și a unei amenzi în bani. Aceste drepturi (danii, miluiri, întăriri) sunt în conținutul lor, “*privilegiile*” ce se acordau în statele occidentale în perioada feudală și care la noi, se definesc mult mai târziu odată cu pătrunderea capitalismului.

După cum atestă documentele, primul drept în formă exclusivă s-a acordat în *Transilvania*, în anul 1291, de regele Andrei meșteșugarilor din Rimetea pentru folosirea meșteșugului de extragere și prelucrare a minereului de fier, precum și pentru turnarea și prelucrarea fierului. Apoi, după organizarea meșteșugarilor în bresle, în statutul breslei lăcătușilor din Bistrița, organizată în 1462, se prevedea ca “*nici un lăcătuș să nu facă securi sau alte obiecte de acestea*”. În același an s-a acordat un privilegiu și tunzătorilor de postav din Sibiu, care a fost valabil și pentru breasla brașoveană. Un adevărat privilegiu a fost acordat de principele Ștefan Bathory, în anul 1573, orașului Sibiu să construiască o “*moară de hârtie*”, să fabrice și să desfacă producția ori unde în țară.

În *Țara Românească*, după cum rezultă din documente, Mircea cel Bătrân a acordat mănăstirii Tismana, prin actul din 1 septembrie 1391, dreptul de a exploata o moară. Un alt act, din 23 aprilie 1441, dat de Vlad Dracul, “*întărește*” lui Stanciu Moenescu și feciorilor lui “*... loc de moară în Olt, în Voila și Apa Morii, apă de 2 roate și i-au slobozit să poată duce apă din râu la moară ... și să fie slobozi în apa lor ... și a face și alte mori și vârtoape și dârste...*”.

În *Moldova* documentele atestă că Alexandru Voievod a acordat mănăstirii Moldovița, la 31 decembrie 1402, dreptul de a exploata o instalație de produs bere (*sladniță*). Aceleiași mănăstiri, Ștefan Voievod îi “*întărește*”, prin actul din 29 noiembrie 1443, două mori la Baia și piuă de bătut sumane. De asemenea, în Firmanul din 2-11 aprilie 1793, prin care sultanul Selim al III-lea, în urma promulgării legii noi cu privire la dezvoltarea agriculturii și manufacturii în țările române, poruncește domnului Moldovei, Mihail Suțu, să sprijine aplicarea măsurilor noi, pentru a obține cât mai repede rezultatele dorite. În legătură cu exploatarea petrolului și “*cerii de pământ*”, se menționează actul din 4 octombrie 1440, prin care Ilieș și Ștefan, voievozi ai Moldovei *întăresc* mănăstirii Bistrița *dania* făcută de boierul Oană, anume “*satul Lucăceștii pe Talazul cel Sărat, mai drept păcură*”. Demn de amintit este și actul din 23 aprilie 1448 prin care Petru Voievod i-a dăruit lui Mihail Logofătul “*pentru a lui dreaptă și pentru credincioasa slujbă ... locul morilor noastre din târgul nostru, din Baia unde au fost vechile mori domnești ale părinților noștri și ale fraților noștri, să-și facă mori și orice va fi*”.

Sunt semnificative documentele prin care se acordă dreptul de exploatare a păcurii și a “*cerii de pământ*”. Dintre acestea, se arată în actul din 30 august 1733 prin care domnitorul Grigore Ghica întărește mănăstirii Sinaia dreptul “*să aibă a ținea și a stăpâni trei fântâni de păcuri izvoritoare și o groapă de pământ ce să lucrează păcura întriu-însă*”, iar atunci “*când s-ar strica vre-o fântână dintr-acestea și n-ar da păcură, să fie volnică sfânta mănăstire să destupe altă fântână și o groapă*”, și “*să n-aibă nici o opreală de la nimeni*”. Din documente rezultă atât meșteșugul de a săpa “*fântâni de pacuri izvorătoare*” cât și procedeul de prelucrare a păcurii “*în groapa de pământ*”, care consta în îngroșarea păcurii utilă pentru ungerea osiilor și în purificarea țiteiului pentru a obține smoală și ceara neagră de ars. În documentele străine “*gropile de pământ*” din documentele românești erau numite fabrici (fabriken). În afara puțurilor de păcură exploatare de mănăstiri, de boieri și de moșneni, erau puțuri care aparțineau domniei, ca de pildă acelea de la Podeni, despre care un document din 9 februarie 1747 menționa că fuseseră luate în arendă de un “*biv vel paharnic*”.

Asupra pivelor, morilor, dârstelor, ștezelor, puțurilor de păcură, “*gropilor de pământ*”, de regulă exista un *drept de moștenire*. Dreptul de exploatare se mai obținea prin *vânzare-cumpărare, testament, închiriere, zestre*.

Deținerea morilor, pivelor etc. ca mod de stăpânire, se făcea atât sub *forma posesiei*, cât și sub *forma dreptului de proprietate*.

Ca titluri juridice de dobândire, se cunosc daniile domnești, moștenirea legală, testamentul, precum și actele de vânzare, cumpărare, de închiriere și darea de zestre.

Cu privire la danie, se menționează că aceasta nu putea fi revocată atâta vreme cât titularul își îndeplinea îndatoririle față de domnitor. Într-un act dat de Alexandru cel Bun se spunea: “*Iar când orice domn le va strica [dania], fără vina lor [a beneficiarilor] acela să fie blestemat ...*”.

6.2.4.1. Privilegiile - acte premergătoare protecției prin brevet

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, odată cu începuturile industriei în România se folosește expresia “*privileghiu*” (privilegiu), ca formă de protecție a unor drepturi. În locul expresiilor “*danie*”, “*miluire*”, “*întărire*”, sau “*confirmare*” în documente se folosesc expresiile “*privileghiu exclusiv*” sau “*privileghiu deosebit*”.

Pentru exploatarea unei mașini, instalații sau unui procedeu, domnitorul acorda unor persoane privilegii, de multe ori cu drepturi exclusive, în scopul stimulării creării sau importării de tehnică nouă. Cu toată evoluția rapidă a privilegiilor spre brevetele de mai târziu, ele constituiau încă un sistem imperfect de protecție, nerecunoscând dreptul de autor persoanelor fizice care creau o anumită tehnică.

6.2.4.2. Primul brevet de invenție acordat în Principatele Unite Române

În România și înainte de 1906 au existat invenții și brevete. La vremea respectivă, însă, invențiile se numeau „născociri” iar brevetele „privilegii”, acordate de domnitori autorilor în baza Regulamentelor Organice legi ce funcționau din 1831 în Țara Românească și din 1832 în Moldova. În elaborarea proiectelor de lege privind protecția invențiilor s-a implicat și Petru Poenaru, deja posesorul unui brevet de invenție francez, din 1827, pentru „condeiul purtător fără sfârșit, alimentându-se el însuși”, adică stiloul de astăzi. În lipsa unei legiferări generale privind invențiile, au fost satisfăcute unele solicitări particulare, cu nr. 333, spre aprobarea Consiliului de Stat, la 8 iulie 1865, cum este cazul brevetului de invenție acordat lui Paul Iacovenco - la 11 octombrie 1865, printr-un decret lege - privind un "rezervor de exploatarea și conservarea păcurii". Se poate trage deci concluzia ca **primul brevet românesc a fost acordat în 1865**. În perioada premergătoare depunerii proiectului legii brevetelor s-a înregistrat de Paul Iacovenco, la Ministerul de Interne, Agricultură, Comerț și Lucrări Publice, cererea de brevet de invenție cu titlul *Rezervuar cu îndoit presiune de apă pentru înmagazinarea de păcuri și alte unturi lichide*¹. Urmare a argumentelor expuse în referatul ministrului, în care se menționa și faptul că o lege a brevetelor de invenție este în pregătire, Domnitorul Alexandru Ioan Cuza a semnat Decretul nr. 1343, prin care s-a acordat *primul brevet de invenție* în Principatele Unite Române.

1.4.5. Prima lege a mărcilor de fabrică și de comerț din 1879

Din cele mai vechi timpuri în Principatele Române, ca și în alte țări, se foloseau de către negustori, anumite semne spre a deosebi mărfurile între ele. Aceste semne, care nu erau altceva decât „*mărci de fabrică și de comerț*”, constau, fie dintr-un cap de animal, fie dintr-o ancoră, fie dintr-o stea sau alte figuri. Fiecare comerciant, care punea în vânzare anumite produse, avea la acestea insigne sau sigiliu propriu, ori recurgea la propria semnătură pusă pe obiecte, pentru a putea fi deosebite de altele similare, aparținând altor comercianți.

Într-o perioadă în care România nu avea încă o industrie dezvoltată, predominând caracterul agrar, iar în unele ramuri nu se trecuse încă la utilizarea mașinilor, când piața internă era restrânsă și comerțul se realiza în mică măsură cu mărfuri autohtone, ca urmare a obligației asumate în convenția încheiată cu imperiul Austro – Ungar s-a trecut la elaborarea proiectului de lege. Proiectul legii, într-o bună măsură, s-a inspirat din legea franceză promulgată la 23 iunie 1857, iar în anumite dispozițiuni, după legea austriacă în vigoare la acea dată. Legea asupra mărcilor de fabrică și de comerț, adoptată în parlament, promulgată prin Decretul nr. 879 din 14 aprilie 1879 a fost publicată în Monitorul Oficial.

1.4.6. Legea brevetelor de invenție din 1906

Cu toată opoziția, manifestată în ultimii 10 ani, guvernul s-a hotărât să pună în discuția parlamentului proiectul de lege asupra brevetelor de invenții, fără a mai consulta Camerele de Comerț și Industrie, respectiv Uniunea Generală a Industriașilor din România (UGIR). Astfel, la 8 decembrie 1905, Ion N. Lahovari, titular la Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor a prezentat Adunării Deputaților, „Proiectul de lege asupra brevetelor de invențiune”.

Din cele trei sisteme de brevetare, existente la acea dată, legiuitorul a ales sistemul de eliberare a brevetului „fără examinarea prealabilă a invențiunii, pe riscul și pericolul aceluia care a făcut cererea”, folosit în Franța, Belgia și Italia. Proiectul de lege a fost adoptat de Adunare cu 70 de voturi, contra 4, iar de Senat, în ședința din 21 decembrie 1905, cu 46 de voturi pentru și 2 contra. Legea a intrat în vigoare la 17 ianuarie 1906. Astfel, după 46 de ani, de la apariția primului proiect de lege, din 1860, și după numeroase discuții și frământări care au avut loc atât în lumea industrială, cât și în Parlamentul țării, „Legea asupra brevetelor de invențiune”, prima lege a brevetelor din România, a fost promulgată prin Decretul regal nr. 102 din 13 ianuarie 1906 și publicată în Monitorul Oficial.

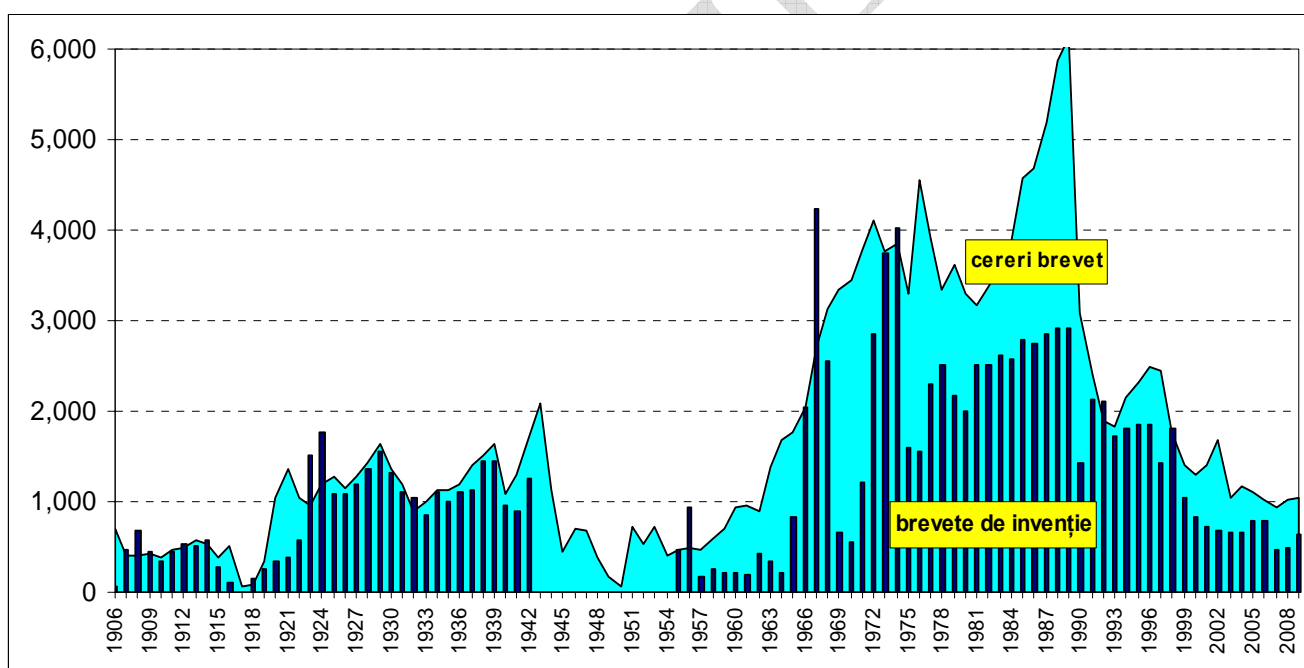

Fig. 1 Cereri de brevet si brevete de invenție acordate de Oficiul Român de Proprietate Industrială în perioada 1906-2009

Biroul brevetelor de invenții. În lege se prevedea că toate chestiunile privitoare la brevetele de invențiune vor fi în atribuțiunile Ministerului agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor, la Serviciul industriei și al brevetelor, creat prin această lege, în cadrul căruia funcționa un birou, numit la început “Biroul pentru aplicarea legii

brevetelor de invențiune”, format, conform art. 40, din trei persoane. În lege (art. 18-22) și regulament (art. 27-44) se prevedeau atribuțiile detaliate ale acestui serviciu care va deveni mai târziu, în 1920, *Oficiul Proprietății Industriale* (OPI), denumire care va fi păstrată până în septembrie 1950. După numeroase transformări, specifice perioadei până în 1989, azi, instituția, *Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci* (OSIM) este organ de specialitate în structura Guvernului României.²

Ioan Dan FILIPOIU

² Bădărău A, Ciontu P., Mihailescu N, *Din istoria protecției proprietății industriale în România*